

8. Müller U., Ziegele F. Zielvereinbarungen zwischen hochschulen und Staat in Nordrhein-Westfalen: Erfahrungen und Zukunftsperspektiven. – Gütersloh: CHE, Ministerium für Wissenschaft und Forschung des Landes Nordrhein-Westfalen, 2003. – 88 s.
9. Nickel S., Zechlin L. Zielvereinbarungen als partizipatives Management – ein Anwendungsmodell // A.Hanft (ed.): Hochschulen managen? Zur Reformierbarkeit der Hochschulen nach Managementprinzipien. – Luchterhand: Neuwied&Kriftel, 2000. – S.153-169.
10. Nickel S. Strategic Management in Higher Education Institutions – Approaches, Processes and Tools// Leadership and Governance in Higher Education. – 2011. – №1 (D 2-1). – pp.1-27.
11. Pasternak P. Hochschulverträge und Zielvereinbarungen. Grundlagen, Modellreferenzen und Berliner Erfahrungen. – die hochschule. – 2003. – №3. – S.136-159.
12. Stuck N. Zielvereinbarungen zwischen Staat und Hochschulen// Wissenschaftsmanagement. – 2003. – №4.
13. Universitätsgesetz 2002 – UG.Bundesgesetz über die Organisation der Universitäten und ihre Studien [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20002128>
14. Ziegele F. Formelgebundene Budgetzuweisung und Zielvereinbarungen als Instrumente des Finanzmanagements von Hochschulen. // Cordes J., Roland F.; Westermann, G. (eds.): Hochschulmanagement: Betriebswirtschaftlich Aspekte der Hochschulsteuerung. – Wiesbaden, 2001. – pp. 189 – 205.

Отримано 01.10.2013р.

УДК 378.11

Гук О. Ф. °

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, факультет психології, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ МОДЕРНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

У статті обґрунтована необхідність модернізації вітчизняної освітньої діяльності вищих навчальних закладів згідно із загальноєвропейськими стандартами, розкриті педагогічні умови модернізації навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах України.

Ключові слова: модернізація навчально-виховного процесу, Болонська система, європейські освітні стандарти, вища освіта України, педагогічні умови, демократизація освітнього середовища

В статье обоснована необходимость модернизации отечественной образовательной деятельности высших учебных заведений по общеевропейским стандартам, раскрыты педагогические условия модернизации учебно-воспитательного процесса в высших учебных заведениях Украины.

Ключевые слова: модернизация учебно-воспитательного процесса, Болонская система, европейские образовательные стандарты, высшее образование Украины, педагогические условия, демократизация образовательной среды

The article substantiates the need to modernize Ukrainian educational activity of higher education institutions in accordance with the European standards and reveals pedagogical conditions for modernization of process of education and upbringing in higher educational institutions of Ukraine.

Keywords : *modernization of process of education and upbringing, the Bologna system, European educational standards, higher education of Ukraine, pedagogical conditions, the democratization of the educational environment*

Актуальність. Історико-педагогічний аналіз модернізації вищої освіти у вищих навчальних закладах країн ЄС став основою для поглиблення й детального визначення шляхів її подальшого розвитку. “Процеси європейської інтеграції як прояв об’єктивно зумовленої глобалізації охоплюють все нові сфери життєдіяльності. Україна чітко визначивши орієнтир на освітній простір Європи здійснює модернізацію освітньої діяльності в контексті європейських вимог [2, с.3]. Тобто науково-педагогічна проблема модернізації навчально-виховного процесу українських вищих навчальних закладів, має вирішуватися у руслі демократичних перетворень згідно із загальноєвропейськими стандартами.

Ситуація XXI століття вказує на зростаючу актуальність орієнтації вітчизняної вищої освіти на європейську модель. Теоретичне обґрунтування освітніх модернізаційних процесів в умовах входження України в єдиний освітній простір знайшло відображення у роботах В.П.Андрущенка, В.М.Бебика, Я.Я.Болюбаша, С.М.Гончарова, М.З.Згуровського, В.Г. Кременя, М.Ф.Степка та інших. Як зазначають вчені, сліпе копіювання Болонської системи не забезпечить досягнення позитивних результатів через значну розбіжність між соціально-економічною ситуацією, історико-культурними традиціями і менталітетом людей у нашій державі та країнах Європи. Цим зумовлена актуальність проблеми модернізації навчально-виховної діяльності у вищих навчальних закладах України з метою наближення її до загальноєвропейських стандартів з одночасним урахуванням наукового потенціалу та практичного досвіду національної вищої школи.

Мета статті – визначити провідні педагогічні умови модернізації навчально-виховного процесу у вітчизняних вищих навчальних закладах на сучасному етапі їх розвитку.

Нагадаємо, що в свій час, у зв’язку з необхідністю створення власної економіки Радянський Союз поставив і блискуче вирішив завдання становлення вищої освіти у підготовці спеціалістів інженерного і природничого профілів для забезпечення, в першу чергу, обороноздатності країни. Система підготовки спеціалістів, створена в СРСР у 60-70 роки ХХ століття, виявилася чи не найкращою в світі. Однак політико-економічні реформи, що відбулися на початку 90-х, призвели до певного занепаду і деградації радянської вищої школи. Розпад СРСР відкрив шлях до створення у пострадянських країнах власних національних освітніх систем. В Україні 90-х років у зв’язку з кризою в економічній галузі у вищій освіті стався занепад природничих та інженерних наук. При цьому потужний поштовх до розвитку отримали фінансово-економічні та гуманітарні напрями. На початку XXI століття ситуація дещо змінилася. В країні почався соціально-економічний підйом і з’явилася потреба у певній кількості інженерів. В цілому слід зазначити, що сучасна українська вища освіта має широкий, фундаментальний, хоча й дещо застарілий, теоретичний базис, який дає їй змогу не лише існувати, а й постачати фахівців до розвинених країн (щоправда, за рахунок їх еміграції). Інші важливі якості вітчизняної вищої освіти – застосування систематичного підходу в навчанні, набуті уміння працювати із довідковою літературою, критичне мислення

(але, на жаль, поки що не на такому високому професійному рівні, як у вищих навчальних закладах США або Європи).

Зараз в Україні існують як державні, так і недержавні (комерційні) вищі навчальні заклади. Перші мають бюджетне і небюджетне фінансування (останнє – за рахунок студентів контрактного навчання). Комерційні вищі навчальні заклади бюджетного фінансування не мають, але їхня діяльність контролюється та регулюється державою. Навчально-виховний процес у вищих навчальних закладах обох структур багато в чому є близьким. Все це свідчить про тенденції поступового переходу навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах до демократичних засад.

Для розуміння того, якими повинні бути шляхи модернізації вітчизняної освіти, необхідно проаналізувати цілий ряд питань. В першу чергу слід відповісти на запитання “Що таке демократична вища освіта?”, потім визначити її сутність і встановити головні риси, далі розглянути зміст демократії вищої освіти і виокремити демократичні процеси та форми, які відбуватимуться у контексті цього змісту. Все це дозволить визначити критерії демократизації освітнього процесу і створити модель для оцінки показників, що відповідатимуть таким критеріям. На їх основі можна виділити низку показників демократизації освітнього процесу, які й дозволять визначити провідні тенденції демократизації та шляхи оптимізації цього процесу стосовно системи вищої освіти України. Зазначене схематично відображено на схемі рис.1.

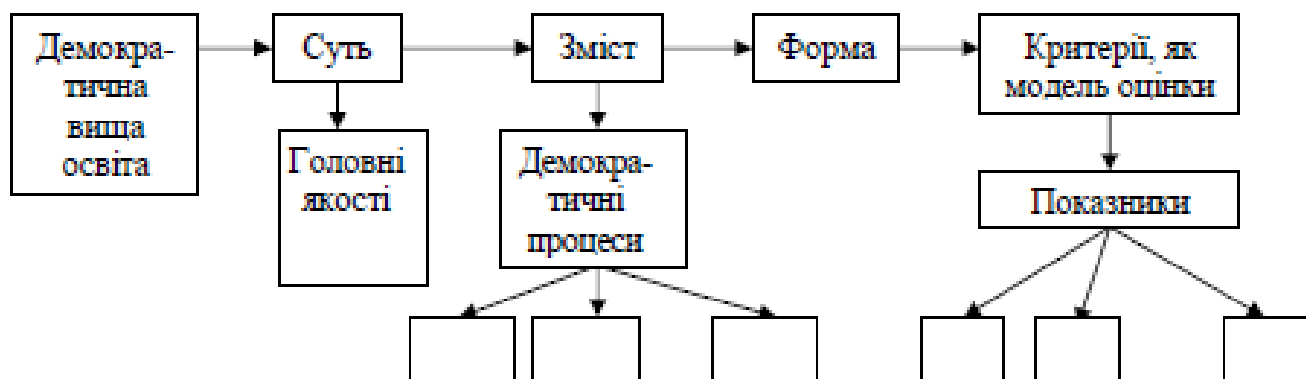

Рисунок 1. Схема аналізу процесів демократизації вітчизняної вищої освіти.

Демократизація системи вищої освіти нерозривно пов'язана з демократизацією суспільства в цілому. Така умова демократизації навчально-виховного процесу безумовно є зовнішньою по відношенню до цього процесу. Окрім зовнішніх, існують і внутрішні умови, пов'язані із особливостями самого навчально-виховного процесу. В першу чергу необхідно виявити підстави для створення демократичної вищої освіти. Для цього необхідно визначити її суть. За своєю суттю демократична вища освіта повинна з одного боку задовольняти потреби суспільства, а з іншого – формувати їх. Тобто для підвищення економічного рівня суспільства вища освіта повинна відповідати вимогам до підготовки високоосвічених спеціалістів такого рівня, на якому вони будуть

спроможні через деякий (якнайменший) час підвищити суспільний рівень і, в свою чергу, сформувати підвищені вимоги до освітнього процесу.

Для розуміння потреб тих чи інших педагогічних умов демократизації навчально-виховного процесу в Українських вищих навчальних закладах доцільно порівняти європейську та вітчизняну системи вищої освіти. На основі такого порівняння можна виявити не лише педагогічні навчально – виховні процеси, а й напрями подальшої демократизації української освіти в руслі Болонського процесу.

Порівняння спільними ознаками української і європейської систем вищої освіти є дотримання духовно-гуманістичних традицій, зокрема намагання зберегти освітні історико-культурні традиції, громадянську і соціальну значимість, традиції освіти, спрямовані на розвиток особистості та неперервність навчання (навчання впродовж всього життя). Ознакою системи європейської вищої освіти є наближення до американської, де вже давно панують ці традиції . За результатами соціологічного опитування громадяни країн Євросоюзу вважають, що вони платять за вищу освіту як платники податків, а не як користувачі. Українська система вищої освіти за своєю сутністю ближча до європейської. Саме тому зміни, актуальність яких у вітчизняній освіті стає дедалі очевидною, доцільно проводити, орієнтуючись на вищу освіту в країнах Євросоюзу.

Окрім вказаних спільних ознак існують також основні відмінності української вищої школи від європейської [5]:

1. Абсолютна перевага вищої школи Євросоюзу з обсягів фінансування, темпів розвитку і матеріально-технічних ресурсів.

2. Орієнтація європейської системи вищої освіти на формування особистості з висококласним професійним мисленням і підходом до розв'язання спеціалізованих задач, на відміну від української вищої освіти, орієнтованої на систематичне засвоєння певних наукових знань.

3. Широта, фундаментальність і системність української освіти порівняно з вищою освітою у США і Європі, яка дозволяє за мінімального фінансування зберігати конкурентоспроможність випускників вітчизняних вищих навчальних закладів з природничих спеціальностей.

4. Більша цілісність української вищої освіти з позицій відтворення загальної наукової картини, послідовності викладання і забезпеченості міждисциплінарних зв'язків.

5. Відсутність гнучких варіантів вивчення предметів в системі української вищої школи і велика проблематичність вибору викладача та мобільних траєкторій освіти.

6. Розбіжність єдиних українських і європейських транснаціональних освітніх стандартів, яка призводить до практичного неприйняття українських дипломів у Європі.

7. Предметна перевантаженість навчального процесу в українській системі вищої освіти, яка виражається у вивченні більшої кількості предметів за семестр порівняно з європейською освітою.

8. Активний контроль знань студентів вітчизняних вищих навчальних закладів тільки здійснювали двічі на рік, під час екзаменаційних сесій, тоді як у європейській системі навчальний процес контролюється систематично.

9. Безпосередній контакт викладача із студентом при складанні іспитів за українською системою дозволяє в діалоговому режимі з потрібним рівнем деталізації оцінити рівень знань студента, на відміну від автоматизованих систем набору кредитів і тестувань за європейською системою.

10. Недостатня забезпеченість українських студентів сучасними навчально-методичними матеріалами і відсутність можливості використання світових баз даних, електронних бібліотек та інших високотехнологічних джерел інформації.

11. Нестабільність визначення цілей української вищої освіти, тісний зв'язок її розвитку з кон'юнктурними умовами функціонування, відсутність гарантованого працевлаштування за фахом.

Сучасне становище справ у вищій освіті України і ЄС демонструє перевагу другої над першою. У тій чи іншій мірі це визнають такі відомі автори, як Андрущенко В.П., Кремінь В.Г., Ніколаєнко С.М., Степко М.Ф., Болюбаш Я.Я., Гончаров С.М., Згуровський М., Каленюк І. та інш. [1, 3]. Для того, щоб нівелювати цю перевагу й надати процесу демократизації української освіти європейський вектор, необхідно створити відповідні умови і певним чином спрямувати цей процес. Модернізація навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах України, відбуватиметься успішно за таких педагогічних умов:

- а) організаційних,
- б) змістово-процесуальних,
- в) особистісно-розвивальних.

У сукупності вони забезпечать підвищення рівня навчальних досягнень студентів, оптимізують підготовку майбутніх фахівців у вітчизняних вищих навчальних закладах.

Однією з умов успішної модернізації вищої освіти в Україні є урахування національних історико-культурних традицій, українського суспільства в цілому, так і в національній системі вищої освіти зокрема. Другою умовою цього процесу є максимальне врахування українських соціально-економічних реалій, що дозволить позитивно впливати на свідомість студентів. Таке пристосування до реальної соціально-економічної ситуації дозволить підвищити кількість студентів, які б ефективно працевлаштовувалися за фахом і змогли б працювати в обраному напрямі. Це, в свою чергу, повинно призвести до економічного зростання.

Висновки. Педагогічними умовами модернізації навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах є: організаційні, пов'язані з демократизацією освітнього середовища на всіх рівнях системи вищої освіти; змістово-процесуальні, детерміновані трансформацією європейських стандартів у вітчизняний освітній простір та переходом на кредитно-модульну систему навчання; особистісно-розвивальні, спрямовані на самореалізацію і соціалізацію особистості, виховання її в дусі загальносвітових культурних і наукових традицій.

Педагогічні умови модернізації навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах України можна згрупувати за трьома основними напрямками відношень: студент-викладач, студент-студент і студент – навчально-виховний процес. До першої групи належать виховання у дусі вселюдських культурних і наукових традицій; індивідуальний підхід до кожної особистості у формуванні змісту освіти; виховання національної самосвідомості на тлі прищеплення ідеалів світового та європейського гуманізму. До другої, у тій же мірі, як і до першої,

належать створення демократичної системи управління (самоуправління) на всіх рівнях системи вищої освіти; формування демократичних навчальних традицій. До третьої – наближення навчального рівня до загальноєвропейського; професійна орієнтація з урахуванням українських соціально-економічних реалій.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В.П. Болонський процес: тенденції. Проблеми, перспективи / МО і НУ; Асоц. Ректорів педагог. Ун-тів; Укл. В.П.Бех, Ю.Л.Маліновський. – К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2004. – 221 с.
2. Бочарова О.А. Модернізація вищої школи у сучасній Франції // Автореф. дис... канд. педаг. наук: 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. – Інститут вищої освіти АПН України, Київ, 2006. – 18 с.
3. Вища освіта України і Болонський процес: Навчальний посібник / За редакцією В.Г. Кременя. Авторський колектив: М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук, В.В. Грубінко, І.І. Бабин. - Тернопіль: Навчальна книга -Богдан, 2004. – 384 с.
4. Ніколаєнко С.М. Вища освіта – джерело соціально-економічного і культурного розвитку суспільства. – К.: Знання, 2005. – 319 с.
5. Степко М.Ф., Болюбаш Я.Я., Шинкарук В.Д., Грубінко В.В. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу (документи і матеріали 2003-2004 рр.) [Текст]: научно-популярна література / За ред. Кременя В.Г.; М-во освіти і науки України, Тернопільський держ. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Київ; Тернопіль: [б. и.], 2004. – 147 с.

Отримано 01.10.2013р.

УДК 378:-048.58

Мельник М. Ю. °

Інституту обдарованої дитини НАПН України, науковий співробітник

ВІКОВИЙ АСПЕКТ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Стаття присвячена проблемі готовності учнів старшого шкільного віку до професійного самовизначення. Охарактеризовано віковий аспект у професійному самовизначенні старшокласників.

Ключові слова: *вибір професії, професійне самовизначення, профорієнтація*

Стаття посвящена проблеме готовности учеников старшего школьного возраста к профессиональному самоопределению. Охарактеризовано возрастной аспект в профессиональном самоопределении старшеклассников.

Ключевые слова: *выбор профессии, профессиональное самоопределение, профориентация*

The article is devoted to the problem of readiness of high school age students to professional self determination. Age aspect in professional self-determination of senior pupils is described.

Key words: *choice of profession, professional identity, career guidance*

Актуальність. Рання юність є віком безпосередньої підготовки школярів до життя, до вибору спеціальності та оволодіння нею, до виконання абсолютно нових спеціальних функцій. Відповідальність за власну долю визначає специфіку віку. Особливо актуальною є дослідження цієї проблеми у старшому шкільному віці не тільки у зв'язку з тим, проблема вибору професії об'єктивно постає перед старшокласником, а й тому, що в юнацькому віці загострюються потреби особистості у самопізнанні, саморозумінні. Основне завдання особистості у